

KATALOG POŽADAVKŮ ZKOUŠEK SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY

platný od školního roku 2011/2012

CIZÍ JAZYK

VYŠŠÍ ÚROVEŇ OBTÍŽNOSTI

Zpracoval: CENTRUM PRO ZJIŠŤOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VZDĚLÁVÁNÍ
Schválil: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne
pod č. j. 8 532/2010-2/CERMAT

OBSAH

1. Úvod
 2. Požadavky k maturitní zkoušce
 3. Základní specifikace maturitní zkoušky
 4. Příklady – pro jednotlivé zkoušky
-

1. ÚVOD

Účel a obsah katalogu

Katalogy požadavků k maturitní zkoušce poskytují všem jejich uživatelům informace o požadavcích kladených na žáky vzdělávacích programů v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Maturitní zkouška z cizího jazyka má charakter komplexní zkoušky a je připravována ve dvou úrovních obtížnosti. Rozdíly mezi úrovněmi obtížnosti jsou vymezeny jak rozsahem a hloubkou ověřovaných dovedností a znalostí, tak samotným zadáním dané části zkoušky. Podle platných pedagogických dokumentů tyto úrovně odpovídají požadavkům na žáka pro 1. a 2. *(další) cizí jazyk*. Základní úroveň obtížnosti odpovídá výstupům vymezeným v rámcových vzdělávacích programech v předmětu *další cizí jazyk* nebo *cizí jazyk bez návaznosti na ZŠ*, vyšší úroveň obtížnosti odpovídá výstupům z předmětu *cizí jazyk* nebo *cizí jazyk s návazností na ZŠ*. Požadavky na dosažení vyšší úrovně obtížnosti v sobě zahrnují požadavky na základní úroveň. **Tento katalog vymezuje požadavky k maturitní zkoušce vyšší úrovně obtížnosti.**

Pedagogické dokumenty ke katalogu a k maturitní zkoušce

Základem pro zpracování katalogu požadavků jsou platné pedagogické dokumenty, zejména:

Učební dokumenty pro gymnázia. Praha, Fortuna 1999.

Standard vzdělávání ve čtyřletém gymnáziu. Praha, Fortuna 1999.

Standard středoškolského odborného vzdělávání. Praha, Fortuna 1999.

Dále byly zohledněny specifické dokumenty týkající se kurikulární problematiky cizích jazyků v odborném vzdělávání.

Při zpracování katalogu byla zohledněna skutečnost, že se na různých školách v různé míře vyučuje podle rámcových, resp. školních vzdělávacích programů. Do znění katalogu jsou také promítnuty změny vyvolané přechodem na společné referenční úrovně vymezené v publikaci Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment¹ (CEFR, česky SERRJ). Katalogy požadavků byly zpracovány s přihlédnutím k terminologii použité v deskriptorech úrovně B1 a B2 (SERRJ) a českém překladu této publikace.²

Maturitní zkouška z cizího jazyka je připravována tak, aby byla v budoucnu srovnatelná s referenčními úrovněmi **B1** a **B2**. Procesní postupy kalibrace (přřazení) obou úrovní maturitní zkoušky z cizího jazyka k úrovním B1 a B2 se řídí doporučeními Rady Evropy zpracovanými v manuálu,³ který je pro potřeby poskytovatelů a tvůrců jazykových zkoušek vytvářen v návaznosti na SERRJ.

Katalog definuje požadavky k maturitní zkoušce tak, aby si je mohli osvojit žáci bez ohledu na typ programového dokumentu, z něhož vychází studijní plán dané školy. V požadavcích je brána v potaz i možnost využít výsledky zkoušky při přijímacím řízení na vysoké školy.

Nedílnou součástí Katalogu požadavků k maturitní zkoušce z cizího jazyka na vyšší úrovni obtížnosti je pět příloh ke každému cizímu jazyku s ukázkami testových úloh.

¹ Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Council of Europe, Cambridge University Press 2001.

² Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Překlad Univerzita Palackého v Olomouci. MŠMT ČR 2002.

³ Relating Language Examination to the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). A Manual, Council of Europe, Strassburg 2009.

2. POŽADAVKY K MATURITNÍ ZKOUŠCE Z CIZÍHO JAZYKA – VYŠŠÍ ÚROVEŇ OBTÍŽNOSTI

Maturitní požadavky na žáka, který bude skládat maturitní zkoušku z cizího jazyka na vyšší úrovni obtížnosti, zahrnují požadavky na dovednosti a znalosti žáka, které mohou být ověřovány maturitní zkouškou. **Nevymezují tedy vše, co by měl maturant z cizího jazyka na této úrovni obtížnosti znát a umět.**

Maturitní zkouška z cizího jazyka na vyšší úrovni obtížnosti je koncipována jako zkouška komplexní. Z tohoto důvodu jsou v katalogu vymezeny požadavky na **receptivní, produktivní a interaktivní řečové dovednosti** a na strategie žáka, které lze přímo ověřovat. Požadavky na interaktivní řečové dovednosti lze ověřovat jen v ústní části maturitní zkoušky, proto jsou v katalogu vymezeny pouze pro ústní interakci. Vzhledem k tomu, že strategie spojené s recepcí nelze v maturitní zkoušce ověřovat přímo, požadavky na ně nejsou v katalogu vymezeny. Maturitní požadavky na **jazykovou kompetenci** žáka, které jdou napříč všemi řečovými dovednostmi, jsou v katalogu vymezeny společně pro všechny řečové dovednosti.

Receptivní řečové dovednosti:

- poslech
- čtení

Produktivní řečové dovednosti a strategie:

- písemný projev
- ústní projev

Interaktivní řečové dovednosti a strategie:

- ústní interakce

Požadavky k maturitní zkoušce zahrnují:

- vymezení dílčích dovedností, tj. co žák dovede,
- charakteristiku nahrávek/výchozích textů/písemného nebo ústního projevu žáka,
- charakteristiku komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů,
- obecné vymezení jazykových prostředků a funkcí.

Požadavky k maturitní zkoušce je vždy nutné posuzovat komplexně v rámci všech výše uvedených složek, protože se tyto složky navzájem doplňují a prolínají.

Maturitní zkouškou z cizího jazyka na vyšší úrovni obtížnosti jsou primárně ověřována všeobecná témata a dovednost žáka reagovat v běžných situacích. Nad rámec všeobecných témat a běžných situací je v ústní části maturitní zkoušky ponechán prostor pro specifická/odborná témata a specifické komunikační situace, které si škola stanovuje sama.

Porovnání základní a vyšší úrovně obtížnosti v cizích jazycích

Základní úroveň obtížnosti

Rozumí krátkým a středně dlouhým jednoduchým textům, které se vztahují ke konkrétním a běžným tématům a situacím, s nimiž se žák může setkat v každodenním životě, při cestování, v práci, ve škole, ve volném čase atd. Pochopí hlavní myšlenku, porozumí hlavním bodům promluvy, podrobnostem v psaném textu, vyhledá a pochopí informace, pochopí orientační pokyny apod.

Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány apod. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Reaguje na otázky na všeobecná témata, dokáže vést samostatný ústní projev i zahájit, udržet a ukončit interakci s partnerem v komunikaci.

Vyšší úroveň obtížnosti

Rozumí krátkým, středně dlouhým a delším složitějším textům, které se vztahují ke konkrétním, abstraktním, známým i méně známým tématům a situacím, s nimiž se může setkat v osobním, společenském, akademickém a profesním životě, včetně odborně zaměřených psaných textů ve svém oboru. Pochopí hlavní myšlenku, ale i záměr, postoj či pocit mluvčího, porozumí nejen hlavním bodům a informacím, ale také podrobnostem.

Umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu všeobecných témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to pro ně představovalo zvýšené úsilí, umí vyjádřit vlastní názor a obhájit ho. Vede samostatný ústní projev a dokáže se aktivně účastnit interakce s partnerem v komunikaci.

2.1 Receptivní řečové dovednosti

2.1.1 Poslech

➤ Žák dovede:

- pochopit hlavní myšlenku
- pochopit záměr/názor/postoj mluvčích
- postihnout hlavní body
- porozumět podrobným informacím

➤ Charakteristika výchozích poslechových textů a nahrávek

Ve funkci výchozích textů jsou užívány texty prostěsdělovacího, uměleckého, publicistického a populárně-naučného stylu (upozornění, pokyny, oznámení, zpravodajství, interview, debata, komentář, předpověď počasí, reklamní spot, úryvek z filmů/prózy/poezie, přednáška). S ohledem na ověřované dovednosti mohou být texty obsahově i jazykově složité. Texty neobsahují málo častá idiomatická spojení. Delší promluva může obsahovat rozvinutou argumentaci, pokud je téma promluvy dostatečně známé. Neznámé výrazy, tj. výrazy nad rámec ověřované úrovně obtížnosti, se mohou ve výchozích textech vyskytovat tam, kde nebrání řešení úloh nebo s řešením úloh bezprostředně nesouvisejí. Při řešení úloh není povoleno používat slovníky, proto mohou být vybrané výrazy s českým překladem uvedeny za úlohami pod čarou.

Zdrojem poslechových nahrávek mohou být autorské nebo převzaté autentické texty, které jsou nahrány nebo upraveny v nahrávacím studiu. Převzaté texty mohou být s ohledem na úroveň ověřované dovednosti kráceny nebo jinak upraveny. Nejčastějšími zdroji převzatých textů jsou média a audiozáznamy veřejných hlášení/produkcí a vyslechnutých rozhovorů/monologů.

Promluvy v nahrávkách jsou pronášeny standardní výslovností a se standardním přízvukem, ve variantách spisovného jazyka⁴. S ohledem na komunikační situaci a téma může být v promluvě použit hovorový jazyk. Rychlost promluvy a vyjadřování mluvčích odpovídá běžným a standardním situacím, ve kterých se může posluchač s promluvou setkat. Rychlost promluvy není zpravidla upravována (např. zpomalením nebo opakováním části promluvy). Pokud to vyžaduje situace, mohou v nahrávkách hovořit více než dva mluvčí, vždy jsou však dobře rozlišitelní (např. věkem, pohlavím). V zájmu zvýšení autenticity situace mohou nahrávky obsahovat doplňkové zvuky a přirozené zvukové pozadí, které však neztěžují porozumění.

Typem promluvy v nahrávkách může být krátký monolog nebo rozhovor (např. vzkaz na záznamníku, formální rozhovor nadřazeného a podřízeného, rozhlasové zpravodajství), středně dlouhý monolog nebo rozhovor/diskuse (např. vyprávění o zážitku nebo pocitech, diskuse na aktuální téma, neformální rozhovor několika studentů o dění ve škole) nebo dlouhý monolog nebo rozhovor/interview (např. vyprávění o události, interview se zajímavou osobností). V rozhovorech se mohou střídát více než dva mluvčí.

➤ Charakteristika komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů

Výchozí poslechové texty se vztahují ke konkrétním, abstraktním, známým i méně známým tématům a situacím, se kterými se žák může setkat v osobním, společenském, akademickém i profesním životě. Témata a situace se týkají oblasti osobní (rodina a její společenské vztahy, bydlení, dovolená apod.), veřejné (doprava, poskytování/využívání služeb, společenské/politické/kulturní/sportovní události apod.), vzdělávací (škola, pobyt na jazykovém kurzu apod.), společenské (příroda, životní prostředí, globální problémy, věda a technika apod.) a pracovní (běžné profese apod.).

➤ Hodnocení

Principy hodnocení receptivní řečové dovednosti (poslech) vycházejí z typů úloh, které jsou zařazeny do didaktického testu na vyšší úrovni obtížnosti (uzavřené úlohy). Za každou správně vyřešenou úlohu žák získá 1 bod. Za nesprávnou a neuvedenou odpověď se body neodečítají.

⁴ včetně běžných regionálních odchylek ve výslovnosti i významu výrazů

Čtení

Žák dovede:

- pochopit hlavní myšlenku/základní smysl textu
- pochopit záměr a názor autora/vypravěče/postav
- porozumět pocitům autora/vypravěče/postavy
- porozumět postoji autora/vypravěče/postavy
- rozpoznat hlavní body
- porozumět výstavbě textu/postihnout sled hlavních myšlenek
- vyhledat informace
- vyhledat/posoudit/pochopit důležité podrobnosti
-
- porozumět podrobnostem v návodech
- odhadnout význam neznámých výrazů
- rozpoznat, zda text obsahuje relevantní informaci/-e

Charakteristika výchozích textů

Ve funkci výchozích textů jsou užívány texty prostěsdělovacího, uměleckého, publicistického a populárně-naučného stylu (např. oznámení, návod, recept, nabídka, propagační text, program, recenze, úryvek z prózy, povídka, vyprávění, dopis), které mohou s ohledem na ověřované dovednosti být obsahově i jazykově složité a mohou mít rozvinutou argumentaci.

Neznámé výrazy, tj. výrazy nad rámec ověřované úrovně obtížnosti, se mohou vyskytovat ve výchozích textech ve větší míře, např. pokud je ověřována dovednost odhadnout význam neznámého výrazu z kontextu, pokud nebrání řešení úloh nebo s řešením úloh bezprostředně nesouvisejí. Při řešení úloh není povoleno používat slovníky, proto mohou být vybrané výrazy uvedeny s českým překladem za úlohami pod čarou.

Zdrojem výchozích textů mohou být autorské nebo převzaté autentické texty. Převzaté texty mohou být kráceny nebo jinak upraveny. Nejčastějšími zdroji převzatých textů jsou tištěná nebo elektronická média (např. webové stránky, noviny, časopisy, reklamní a propagační materiály), nápisy, značení apod.

Délka výchozích textů je omezena rozsahem jedné stránky formátu A4 a dána požadavky na úroveň ověřovaných dovedností. Výchozími texty jsou krátké texty (do 100 slov), středně dlouhé texty (cca ½ stránky formátu A4) nebo dlouhé texty (jedna stránka formátu A4).

Charakteristika komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů

Výchozí texty se vztahují ke konkrétním, abstraktním, známým i méně známým tématům a situacím, se kterými se žák může setkat v osobním, společenském, akademickém i profesním životě. Témata a situace se týkají oblasti osobní (rodina a její společenské vztahy, bydlení, dovolená, život ve městě, zdraví, životní styl apod.), veřejné (doprava, využívání služeb, společenské/politické/kulturní/sportovní události apod.), vzdělávací (škola, pobyt na jazykovém kurzu apod.), společenské (příroda, kultura, sport, média, životní prostředí apod.) a pracovní (běžné profese apod.).

➤ Hodnocení

Principy hodnocení receptivní řečové dovednosti (čtení) vycházejí z typů úloh, které jsou zařazeny do didaktického testu na vyšší úrovni obtížnosti (uzavřené úlohy a otevřené úlohy se stručnou odpovědí). Za každou správně vyřešenou úlohu žák získá 1 bod. Za nesprávnou a neuvedenou odpověď se body neodečítají.

2.2 Produktivní řečové dovednosti a strategie

2.2.1 Písemný projev

➤ Žák dovede:

- popsat podrobně osobu, místo, věc, skutečné nebo smyšlené události, zážitky apod.
- popsat podrobně pracovní postup
- sdělit podrobné informace a zprávy a reagovat na ně
- zformulovat dotazy a reagovat na ně
- uvést potřebné detaily
- vyjádřit myšlenky a vztahy mezi nimi
- zformulovat žádost, nabídku, stížnost, reklamaci apod.
- vyjádřit své názory a reagovat na názory jiných
- uvést důvody pro a proti určitému názorovému stanovisku
- vysvětlit/porovnat výhody a nevýhody různých možností, přístupů apod.
- vysvětlit běžné problémy a/nebo navrhnout řešení problému
- zhodnotit různé návrhy řešení problému
- zdůraznit důležité myšlenky
- zdůraznit důležitost událostí a zážitků z osobního hlediska
- vyjádřit míru pocitu
- rozvinout hlavní kompoziční složky a doložit je relevantními podrobnostmi/příklady
- shrnout a skloubit informace a argumenty
- rozvinout systematicky argumentaci
- posoudit kriticky film, knihu, divadelní hru apod.

➤ Charakteristika písemného projevu žáka

Jednotlivé dovednosti jsou ověřovány na slohových útvarech, jako jsou formální i neformální dopis (včetně elektronické korespondence a běžného obchodního dopisu), vzkaz, životopis, vyprávění, referát, článek, kritika, úvaha, recenze, smyšlený příběh apod. Maturitní písemná práce obsahuje vždy dvě části. Žák zpracovává v každé části písemné práce jiný slohový útvar. Slohové útvary mají odlišný rozsah. V jedné části může být nabídka dvou alternativ zadání.

Žák dovede s ohledem na požadovaný slohový útvar napsat srozumitelná a obsahově i jazykově složitá souvislá sdělení, ve kterých jsou informace a myšlenky vyjádřeny konzistentně, rozvinuty adekvátně záměru (zadání) a jsou v souladu s pravidly výstavby požadovaného typu textu. Text je čitelný a v požadované délce.

Myšlenky a informace jsou v textu logicky uspořádány a tam, kde je to vhodné, jsou využity rozmanité prostředky textové návaznosti. Text je vhodně organizován. Pokud to vyžaduje zadání, je slohový útvar ve standardizované konvenční podobě.

Jazykové prostředky a funkce jsou v rámci požadované úrovně obtížnosti použity přesně, vhodně a v odpovídajícím rozsahu. Pravopis a lexikální prostředky respektují standardní variety jazyka. Zvolená varieta musí být používána konzistentně, nikoli nahodile. Úroveň formálnosti jazyka je volena s ohledem na situaci a příjemce. Vliv mateřského či jiného cizího jazyka není postřehnutelný.

Rozdíl v písemném projevu žáka na úrovni základní a vyšší je zejména v míře konkrétnosti témat, v rozsahu, přesnosti a variabilitě očekávaných jazykových prostředků a v rovině syntaktické.

➤ Charakteristika komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů

Požadovaný písemný projev se vztahuje ke konkrétním, abstraktním, známým i méně známým tématům a situacím, se kterými se žák může běžně setkat v osobním, společenském, akademickém i profesním životě. Témata a situace se týkají oblasti osobní (rodina, přátelé, život mimo domov apod.), osobnostní (koníčky, zájmy apod.), společenské (kultura, tradice, životní prostředí, média apod.),

veřejné (využívání veřejných a zdravotních služeb apod.), vzdělávací (výuka, pobyt na jazykovém kurzu apod.) a pracovní (brigády, plány do budoucna, běžné profese apod.).

➤ **Hodnocení**

Úroveň komunikativní kompetence pisatele je posuzována ve vztahu ke komunikačnímu záměru, tj. zda pisatel dokázal sdělit to, co sdělit měl, a s ohledem na posuzovanou úroveň, tj. jak pisatel sdělil to, co sdělit měl. Principy hodnocení písemné práce tedy nejsou založeny na prostém sčítání chyb, ale v první řadě na tom, zda pisatel dosáhl komunikačního záměru. Komunikační záměr je specifikován v zadání písemné práce a kvalita jeho splnění je posuzována prostřednictvím kritérií hodnocení.⁵

Kritéria hodnocení umožňují posuzovat písemný projev žáka z několika hledisek, respektive posuzovat odděleně různé charakteristické prvky písemného projevu žáka. Odděleně je posuzován obsah, organizace, slovní zásoba, mluvnice atd. Každému posuzovanému prvku písemné práce jsou přiděleny body, jejichž součet dává výsledné skóre.

V následující tabulce je uvedeno, co vše může být hodnoceno. Podle povahy zadání mohou, ale nemusí být použity všechny položky z tabulky, např. u vzkazu nebudou hodnoceny formální náležitosti textu.

Hodnotíme, zda:

Zpracování zadání/Obsah	<ul style="list-style-type: none"> - je dodržena požadovaná charakteristika textu - jsou body zadání zmíněny jasně a srozumitelně - jsou body zadání rozpracovány vhodně/účelně a v odpovídající míře podrobnosti - je jasně vysvětlena podstata myšlenek nebo problémů - je dodržena požadovaná délka textu
Organizace/Koherence a koheze textu	<ul style="list-style-type: none"> - je text souvislý s lineárním sledem myšlenek - jsou myšlenky v textu vhodně členěny/organizovány - případné chyby v prostředcích textové návaznosti nebrání porozumění textu/části textu - jsou prostředky textové návaznosti použity správně/vhodně a v požadovaném rozsahu
Lexikální kompetence (slovní zásoba a pravopis)	<ul style="list-style-type: none"> - případné chyby ve slovní zásobě a pravopise nebrání porozumění - je slovní zásoba široká - jsou slovní zásoba a pravopis použity správně
Gramatická kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - případné chyby v mluvnických prostředcích nebrání porozumění - je rozsah mluvnických prostředků široký - jsou mluvnické prostředky použity správně

Hodnocení písemného projevu žáka se řídí závaznými kritérii hodnocení a doporučeními v metodických pokynech pro hodnotitele písemných prací.

⁵ Kritéria hodnocení a jejich podrobný popis jsou pro příslušný školní rok zveřejněny v metodickém materiálu pro hodnocení písemné části maturitní zkoušky z cizího jazyka na vyšší úrovni obtížnosti.

2.2.2 Ústní projev

➤ Žák dovede:

- popsat podrobně osobu, místo, věc, skutečné nebo smyšlené události, zážitky apod.
- poskytnout podrobné informace
- shrnout a skloubit informace a argumenty z více zdrojů
- porovnat různé alternativy
- vyjádřit vztahy mezi věcmi, osobami, myšlenkami, událostmi apod.
- vyjádřit myšlenky/názory/přesvědčení/různou míru emocí apod.
- rozvést své myšlenky/názory a podpořit je argumenty a/nebo příklady
- zdůvodnit svůj názor/přesvědčení apod. pomocí vhodných argumentů
- vyjádřit a zdůvodnit souhlas či nesouhlas s určitým názorem, jednáním apod.
- vystavět a systematicky rozvinout jasnou argumentaci
- uvést potřebné podrobnosti
- vyjádřit, v čem jsou pro něj věci, místa, události, zážitky apod. důležité
- rozvinout hlavní body/doložit je relevantními podrobnostmi a příklady
- zdůraznit hlavní body a/nebo hlavní myšlenky
- vysvětlit problém
- zvážit možné příčiny nebo následky problému
- zhodnotit různé návrhy řešení problému
- zformulovat hypotézy
- požádat o ujištění, že výraz, který užil, je správný

Dovednosti jsou ověřovány na typech promluvy odpovídajících ověřované úrovni obtížnosti, např. podrobný popis (místa, události, postupu práce apod.), souvislé jazykově i obsahově složitější vyprávění, zpráva, informačně bohatá prezentace, vylíčení/shrnutí obsahu knihy.

➤ Charakteristika ústního projevu žáka

Ústní projev žáka je srozumitelný, přirozený, plynulý a spontánní. Posluchač se nemusí při snaze porozumět namáhat. Ústní projev je systematicky rozvinutý a podrobný a výpovědi tvoří jasný a koherentní sled myšlenek.

Žák komunikuje správně ve známých kontextech, využívá pravidla výstavby textu a běžný repertoár strategií a jazykových prostředků. Tam, kde je to vhodné, jsou použity vhodné prostředky textové návaznosti a podřadná souvětí. Drobné nesystematické chyby a menší nedostatky ve větné stavbě dovede žák zpětně opravit.

Jazykové prostředky jsou v komunikaci užity dostatečně přesně, účelně a v dostatečném rozsahu. Úroveň formálnosti je volena s ohledem na situaci a příjemce. Je zřejmé, že žák dovede účelně užívat běžné ustálené fráze a pozměňovat formulace nebo použít opisné prostředky tak, aby se vyhnul častým opakováním, zbytečným chybám nebo aby získal čas. Plynulost ústního projevu může být v ojedinělých případech narušena při hledání vhodného výrazu (např. při delších a složitějších monologích, ve snaze vyjádřit složitou myšlenku či detailní informaci).

Rozdíl v ústním projevu žáka na úrovni základní a vyšší je zejména v míře konkrétnosti témat, v rozsahu, přesnosti a variabilitě očekávaných jazykových prostředků a v rovině syntaktické.

➤ Charakteristika komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů

Ústní projev žáka se vztahuje ke konkrétním, abstraktním, známým i méně známým tématům a situacím, se kterými se žák může setkat v osobním, společenském, akademickém i profesním životě. Témata a situace se týkají oblasti osobní (rodina, zdraví, životní styl, život ve městě/na venkově apod.), osobnostní (identita, světonázor apod.), veřejné (doprava, služby, společenské události apod.), vzdělávací (škola, výuka apod.), společenské (příroda, životní prostředí, globální problémy, věda a technika, sport, média apod.) a pracovní (profese, vybavení pracoviště apod.).

2.3 Interaktivní řečové dovednosti a strategie

Ústní interakce

➤ Žák dovede:

- zjistit, předat, ověřit si a potvrdit informace
- vyměňovat si informace a rady
- zahájit, udržovat a ukončit rozhovor
- efektivně se střídat s partnerem v komunikaci
- diskutovat o problému a napomáhat vývoji diskuse
- shrnout, kam diskuse dospěla
- vyvíjet iniciativu
- účinně, pohotově klást otázky a reagovat na ně
- klást doplňující otázky
- komentovat a dále rozvíjet sdělení a závěry partnera v komunikaci
- komentovat a posoudit názor
- zhodnotit alternativní návrhy
- reagovat na argumentaci/názor/hypotézu
- reagovat na vyjádřené pocity/projevít účast
- reagovat na vzniklý problém nebo situaci a podat k nim vysvětlení
- uvést důvody ke stížnosti
- uvést, jaké ústupky musí on a/nebo partner v komunikaci učinit
- získat objasnění formulací, kterými si není jist

Dovednosti jsou ověřovány na typech interakce odpovídajících ověřované úrovni obtížnosti, např. formální i neformální rozhovor/diskuse, strukturovaný pohovor.

➤ Charakteristika ústní interakce žáka

Žák komunikuje přirozeně a spontánně. Posluchač se nemusí při snaze porozumět namáhat a nedochází k situacím, které by pro druhého účastníka konverzace byly nepříjemné či zesměšňující. S ohledem na komunikační situaci jsou sdělení systematicky rozvinutá a podrobná a výpovědi tvoří jasný a koherentní sled myšlenek.

Žák komunikuje správně ve známých kontextech, využívá pravidla výstavby textu a běžný repertoár strategií a jazykových prostředků. Tam, kde je to vhodné, jsou použity vhodné prostředky textové návaznosti a podřadná souvětí. Drobné nesystematické chyby a menší nedostatky ve větné stavbě dovede žák zpětně opravit. Jazykové prostředky jsou v komunikaci užity dostatečně přesně, účelně a v dostatečném rozsahu.

Úroveň formálnosti jazyka je volena s ohledem na situaci a příjemce. Je zřejmé, že žák dovede účelně užívat běžné ustálené fráze a pozměňovat formulace nebo použít opisné prostředky tak, aby se vyhnul častým opakováním, zbytečným chybám nebo aby získal čas. Plynulost může být v ojedinělých případech narušena při hledání vhodného výrazu (např. při delších a složitějších monologích, ve snaze vyjádřit složitou myšlenku či detailní informaci).

Rozdíl v ústní interakci žáka na úrovni základní a vyšší je zejména v míře konkrétnosti témat, v rozsahu, přesnosti a variabilitě očekávaných jazykových prostředků a v rovině syntaktické.

Žák se dokáže aktivně účastnit ústní interakce s partnerem, který nemusí svou promluvu výrazněji přizpůsobovat. Rychlost promluvy, výslovnost a přízvuk partnera v komunikaci je standardní a promluva může obsahovat hovorové výrazy.

➤ Charakteristika komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů

Interakce žáka i partnera v komunikaci se vztahuje ke konkrétním, abstraktním, známým i méně známým tématům a situacím, se kterými se žák může setkat v osobním, společenském, akademickém i

profesním životě. Témata a situace se týkají oblasti osobní (přátelé, bydlení, zdraví, životní styl apod.), osobnostní (identita, světonázor apod.), veřejné (doprava, služby, společenské/sportovní a kulturní události apod.), vzdělávací (škola, akce pořádané školou apod.) a pracovní (brigády, profese apod.).

➤ **Hodnocení ústního projevu a interakce**

Úroveň komunikativní kompetence žáka je posuzována ve vztahu ke komunikačnímu záměru, tj. zda žák dokázal sdělit to, co sdělit měl, a s ohledem na posuzovanou úroveň, tj. jak žák sdělil to, co sdělit měl. Principy hodnocení žáka tedy nejsou založeny na pouhém sledování chyb, ale v prvé řadě na tom, zda žák dosáhl komunikačního záměru. Komunikační záměr je specifikován v zadání každé části ústní zkoušky a kvalita jeho splnění je posuzována prostřednictvím kritérií hodnocení.⁶

Kritéria hodnocení umožňují posuzovat ústní projev a interakci žáka z několika hledisek, respektive posuzovat odděleně různé charakteristické prvky. Podle povahy zadání se hodnotí:

Zadání/Obsah a projev	<ul style="list-style-type: none"> - splnění požadavků zadání, účelnost, srozumitelnost a míra podrobnosti sdělení⁷ - logické uspořádání sdělení (koherence) - použití interaktivních komunikativních strategií (např. zahájit a ukončit rozhovor, vhodně předat slovo, shrnout diskusi) - zásah zkoušejícího do průběhu zkoušení (pomoc, asistence)
Lexikální kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - rozsah a správnost použité slovní zásoby⁸
Gramatická kompetence a prostředky textové návaznosti	<ul style="list-style-type: none"> - rozsah a správnost použitých mluvnických prostředků a prostředků textové návaznosti
Fonologická kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - plynulost⁹, výslovnost, intonace (včetně efektivního použití intonačních schémat)

Hodnocení ústního projevu a interakce se řídí závaznými kritérii hodnocení a doporučeními v metodických pokynech pro hodnotitele a zkoušející.

⁶ Kritéria hodnocení a jejich podrobný popis jsou pro příslušný školní rok zveřejněny v metodickém materiálu pro hodnocení ústní části maturitní zkoušky z cizího jazyka na vyšší úrovni obtížnosti.

⁷ Rozsah a správnost specifických znalostí hodnotíme ve 3. části ústní zkoušky.

⁸ Rozsah a správnost specifické slovní zásoby se hodnotí ve 3. části ústní zkoušky.

⁹ Hodnotíme u delších úseků promluvy.

2.4 Jazyková kompetence

➤ Jazyková kompetence jde napříč všemi řečovými dovednostmi. S ohledem na ověřovanou řečovou dovednost **žák zná a dovede:**

- používat lexikální prostředky včetně vybrané frazeologie
- používat jazykové funkce
- používat gramatické prostředky
- používat pravidla o stavbě slov, vět a nadvětných celků
- používat zvukové prostředky

➤ Charakteristika jazykové kompetence žáka

Úroveň jazykové kompetence žáka je obecně dána úrovní vymezenou v platných pedagogických dokumentech. Mluvnice a slovní zásoba, respektive témata a situace, a jazykové funkce odpovídající vyšší úrovni obtížnosti jsou podrobněji popsány v řadě odborných publikací,¹⁰ které se staly podkladem pro vymezení mluvnice vyšší úrovně obtížnosti (odpovídající úrovni B2 SERRJ) a jsou uváděny i v učebnicích označených odpovídajícím symbolem jazykové úrovně.

- Žák používá s ohledem na ověřovaný specifický cíl, téma nebo situaci přesně a vhodně rozmanité lexikální prostředky, které odpovídají dané úrovni obtížnosti. Malý počet záměn a nesprávného výběru slov nezpůsobuje problémy v komunikaci a není patrná redukce toho, co chce žák říct, nebo není zřejmé větší zaváhání v důsledku hledání vhodných jazykových prostředků.
- Žák dovede ke svému vyjadřování používat širokou škálu jazykových funkcí (např. zformulovat stížnost, žádost) a reagovat na ně. Dovede dodržovat v psané i mluvené podobě zdvořilostní normy a rozdíly typické pro danou jazykovou oblast.
- Úroveň formálnosti jazyka je volena s ohledem na situaci a příjemce. Žák dovede účelně užívat běžné ustálené fráze a pozměňovat formulace tak, aby se vyhnul častým opakováním nebo zbytečným chybám.
- Žák umí vhodně používat opisné prostředky a upravit sdělení tak, aby zakryl mezery ve slovní zásobě a gramatice, a opravit případná přefeknutí a občasné malé a nesystematické chyby. Hledá-li žák výrazové prostředky, mohou se v malé míře objevit drobná zaváhání.
- Žák dovede respektovat standardní pravidla pravopisu cizího jazyka a správně používat široký repertoár gramatických prostředků. Zvolená varieta příslušného cizího jazyka je použita v ústním i písemném projevu žáka konzistentně, nikoli nahodile.
- Žák umí používat běžné typy podřadných souvětí a běžné prostředky textové návaznosti. Umí zpětně opravit občasné malé a nesystematické chyby či nedostatky ve větné stavbě.
- Sdělení žáka je srozumitelné, promluva je plynulá. Vliv mateřského nebo jiného cizího jazyka není patrný. Nevyskytují se chyby ve výslovnosti a vázání slov. Může být patrný nesprávný přízvuk nebo intonace, ale projev se dá bez problémů sledovat.

➤ Charakteristika komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů

Rozsah a přesnost jednotlivých složek jazykové kompetence vyplývají z charakteristiky komunikačních situací, oblastí užívání jazyka a tematických okruhů uvedených v kapitolách 2.1–2.3 katalogu.

¹⁰ J. A. van Ek and J. L. M. Trim, Vantage, Cambridge University Press 2003.

Glaboniat, Müller, Rusch, Schmitz, Wertenschlag (2002): Profile deutsch. Langenscheidt, Berlin.

Beacco J.-C., Bouquet S., Porquier R., Niveau B2 pour le français, texte set références, Paris, Didier (2004).

Plan curricular del Instituto Cervantes, Niveles de referencia para el español, B1, B2, Biblioteca Nueva, Instituto Cervantes, Madrid 2006.

➤ **Hodnocení**

Principy hodnocení jazykové kompetence žáka vycházejí z charakteru požadavků na jednotlivé řečové dovednosti. Jazyková kompetence se ověřuje přímo v subtestu čtení a jazykové kompetence a pak také v písemném a ústním projevu a interakci. V didaktickém testu (subtestu čtení a jazyková kompetence) je jazyková kompetence ověřována v uzavřených úlohách, kde za každou správně vyřešenou úlohu získá žák 1 bod. Za nesprávnou nebo neuvedenou odpověď se body neodečítají. V písemné práci a ústní zkoušce jsou požadavky na jazykovou kompetenci zohledněny v kritériích hodnocení.

2.5 Tematické okruhy, komunikační situace a oblasti užívání jazyka

2.5.1 Tematické okruhy

Tematické okruhy se týkají konkrétních, abstraktních, známých i méně známých témat z oblasti osobní, osobnostní, veřejné, společenské, vzdělávací i pracovní. Požadavky k maturitní zkoušce se vztahují k níže vymezeným tematickým okruhům.

Osobní a společenský život – já a moje rodina (např. osobní charakteristiky, členové rodiny a rodinné vztahy); osobní vztahy a komunikace (např. přátelé, můj vztah k jiným skupinám); domov, ubytování a bydlení (např. můj pokoj/životní prostor, náš dům/byt); volný čas a společenské aktivity (např. kulturní a sportovní aktivity, koníčky, stravování mimo domov); prázdniny a významné události; plány do budoucna (např. profesní, studijní, v otázkách bydlení) apod.

Každodenní život – život doma (např. stravování, nákupy, každodenní povinnosti); školní život (např. stravování, výuka, cestování do školy); zdraví a životní styl (např. péče o zdraví, hygienické návyky, vzhled) apod.

Svět kolem nás – město a region, ve kterém žijí (např. dopravní infrastruktura, služby, bydlení, sportovní a kulturní vyžití a události, zajímavá místa, přírodní lokality); lidé a společnost (např. vztahy mezi lidmi, víra, společenské problémy); příroda a životní prostředí (např. ochrana životního prostředí, počasí); tradice a zvyky (např. svátky a s nimi spojené tradice, regionální zvyklosti); doprava a cestování (např. cestování do/ze zahraničí, turistika); život v jiných zemích (např. mateřský jazyk/cizí jazyk, místa, zvyky, lidé); světové události a témata (např. sportovní, kulturní a politické události) apod.

2.5.2 Témata

Tematické okruhy lze dělit podle různých hledisek, výčet témat pro jednotlivé tematické okruhy však nebude nikdy uzavřený. Mnohá témata se navíc mohou vztahovat k několika tematickým okruhům a vzájemně se mohou prolínat. Požadavky k maturitní zkoušce na vyšší úrovni obtížnosti můžeme vztáhnout k následujícím všeobecným tématům:

- Osobní charakteristika
- Rodina
- Domov a bydlení
- Každodenní život
- Vzdělávání
- Volný čas a zábava
- Mezilidské vztahy
- Cestování a doprava
- Zdraví a hygiena
- Stravování
- Nakupování
- Práce a povolání
- Služby
- Společnost
- Zeměpis a příroda

V katalogu nejsou vymezena specifická a odborná témata. Stanovení specifických a/nebo odborných témat je plně v kompetenci školy. Specifickým a/nebo odborným tématem rozumíme konkrétní téma, které si stanovuje škola sama v souladu s platnými pedagogickými dokumenty. Mezi specifická a/nebo odborná témata patří všechna témata, která zahrnují požadavky na znalost specifické/odborné slovní zásoby a faktů (např. realie zemí dané jazykové oblasti a České republiky,

literatura zemí dané jazykové oblasti). Specifická a/nebo odborná témata mohou být svým obsahem a požadavky na žáka společná pro určité obory vzdělávání (např. ekologie a ochrana životního prostředí; doprava a spoje; zdravotnictví) i jedinečná (např. promítnutí výměnného studijního pobytu třídy v zahraničí nebo školou organizované návštěvy divadelního představení do specifického tématu).

2.5.3 Komunikační situace a oblasti užívání jazyka

Komunikační situace procházejí napříč řečovými dovednostmi a tematickými okruhy uvedenými v tomto katalogu požadavků. Požadavky na žáka jsou zasazeny do kontextu konkrétní situace v rámci následujících oblastí užívání jazyka:

- **Oblast osobní**, kde žák vstupuje do komunikačních situací jako soukromá osoba s vazbami zejména na přátele a rodinné prostředí. Komunikační situace se mohou odehrávat v rovině osobní korespondence nebo interakce po telefonu, diskuse v rámci rodinné oslavy, přátelského rozhovoru s rodilým mluvčím apod. Konkrétní situace se mohou týkat např. pobytu v hostitelské rodině, setkání s přáteli nebo osobami ze/v zahraničí, sportovní nebo kulturní události, koníčků.
- **Oblast osobnostní**, která se týká vlastní osoby žáka (identita, koníčky, zájmy, názory a postoje k blízkému okolí apod.).
- **Oblast veřejná**, kde žák vystupuje jako součást širší veřejnosti a vstupuje do komunikačních situací jako účastník společenského/veřejného života. Komunikační situace se mohou odehrávat v rovině formální korespondence, interakce po telefonu, společenské nebo administrativní interakce apod. Konkrétní situace se mohou týkat např. realizace ubytování nebo koupě, jednání na úřadě, využívání zdravotních služeb, využívání veřejné dopravy.
- **Oblast vzdělávací**, kde žák vystupuje jako součást organizovaného vzdělávacího procesu a vstupuje do komunikačních situací jako účastník tohoto procesu. Komunikační situace se mohou odehrávat v rovině formální korespondence nebo interakce s vyučujícím nebo zástupcem vzdělávací instituce, debaty nebo diskuse během vyučování, pohovoru s uchazečem o studium apod. Konkrétní situace se mohou týkat např. výuky v jazykovém kurzu, prezentace ve třídě.
- **Oblast pracovní**, kde žák vystupuje jako součást pracovní sféry a vstupuje do komunikačních situací jako účastník pracovního procesu (např. žák je na praxi nebo na brigádě). Komunikační situace se mohou odehrávat v rovině formální korespondence nebo interakce po telefonu, interakce se zaměstnavatelem nebo budoucím zaměstnavatelem apod. Konkrétní situace se mohou týkat např. pohovoru uchazeče o zaměstnání, brigády nebo sezónní práce.
- **Oblast společenská**, kde žák vystupuje jako součást vnějšího prostředí (příroda, životní prostředí, globální problémy, věda a technika, pokrok, média apod.).

Žádnou z oblastí užívání jazyka nelze považovat za uzavřenou. Komunikační situace v rámci jednotlivých oblastí však zpravidla zahrnují následující složky:

- **prostředí, místo a čas** (kde a kdy se komunikační situace odehrává),
- **osoby** (kdo se komunikační situace účastní a v jaké společenské roli),
- **události/činnosti/úkony** (co se během komunikační situace odehrává/koná),
- **předmět komunikace** (čeho/koho se komunikační situace týká).

3. ZÁKLADNÍ SPECIFIKACE MATURITNÍ ZKOUŠKY Z CIZÍHO JAZYKA – VYŠŠÍ ÚROVEŇ OBTÍŽNOSTI

Koncepce maturitní zkoušky z cizího jazyka důsledně staví na významu, jaký cizí jazyk v současné době má, a na cílech Rady Evropy, které směřují k vytvoření transparentních a srovnatelných jazykových zkoušek napříč státy EU. Základní premisou pro danou strukturu maturitní zkoušky byla skutečnost, že komunikace v dnešním mezinárodním prostředí neprobíhá jen v rámci ústního projevu, ale odehrává se i (rovnocenně) na poli výměny informací písemnou formou, sdělování informací prostřednictvím tištěného slova a vyslechnutého projevu.

Maturitní zkouška z cizího jazyka je tvořena didaktickým testem, ve kterém jsou ve dvou samostatných subtestech ověřovány receptivní řečové dovednosti (poslech a čtení) a jazyková kompetence žáka, a písemnou práci, ve které je ověřována produktivní řečová dovednost žáka – písemný projev. V ústní zkoušce jsou ověřovány produktivní řečové dovednosti žáka – ústní projev a interakce.

MATURITNÍ ZKOUŠKA Z NĚMECKÉHO JAZYKA – VYŠŠÍ ÚROVEŇ OBTÍŽNOSTI			
DIDAKTICKÝ TEST		PÍSEMNÁ PRÁCE	ÚSTNÍ ZKOUŠKA
Subtest	Subtest		
Poslech	Čtení a jazyková kompetence	Písemný projev	Ústní projev a interakce

3.1 Specifikace maturitní zkoušky ve vybraných parametrech

Část zkoušky	Váha	Dovednost/kompetence	Vymezený čas	Počet částí
DIDAKTICKÝ TEST	50 %	Poslech	45 min.	4
		Čtení	60 min.	4
		Jazyková kompetence		2
PÍSEMNÁ PRÁCE	25 %	Písemný projev	90 min.	2
ÚSTNÍ ZKOUŠKA	25 %	Ústní projev a interakce	15 min.	4

3.2 Části maturitní zkoušky

➤ Didaktický test

V didaktickém testu pracují žáci s testovým sešitem a záznamovými archy. Na titulní straně testového sešitu je uvedeno, jak postupovat při práci s testovým sešitem a při řešení testových úloh, kam a jak zapisovat řešení, jaké bodování je použito, jaký je vymezený čas na řešení úloh, jaké pomůcky je povoleno používat během testování apod. Záznamové archy slouží pro zaznamenání odpovědí žáka. Pro celý didaktický test tak žáci používají jeden testový sešit pro oba subtesty poslech i čtení a jazyková kompetence, ale odpovědi zaznamenávají do dvou záznamových archů pro každý subtest zvlášť.

- **Poslech** – subtest je rozdělen na čtyři části, které jsou uvedeny instrukcemi v cizím jazyce. Žák má během poslechu vymezený čas na seznámení se s úlohami a řešení úloh. Během poslechu žák uslyší každou nahrávku dvakrát. Žák může do testového sešitu psát a dělat si poznámky. Odpovědi žák zapisuje do záznamového archu. **Během testování není povoleno používat žádné pomůcky.**
- **Čtení a jazyková kompetence** – subtest je rozdělen na šest částí, které jsou uvedeny instrukcemi v cizím jazyce. Po instrukcích zpravidla následuje výchozí text a k němu se vztahující úlohy. Úlohy mohou být zařazeny před výchozím textem tehdy, pokud to vyžaduje ověřovaná dovednost (např. dovednost vyhledat a shromáždit informace z textu). Žák může do testového sešitu psát a dělat si poznámky. Odpovědi žák zapisuje do záznamového archu. **Během testování není povoleno používat žádné pomůcky.**

➤ Písemná práce

Písemnou práci tvoří dvě části, které jsou uvedeny instrukcemi a zadáním v českém nebo daném cizím jazyce. Délka požadovaného textu je dána slohovým útvarem a ověřovanými dovednostmi a je vždy v instrukcích vyjádřena povoleným rozsahem textu. Žák má možnost si dělat během testování poznámky a/nebo vypracovat koncept. Odpovědi žák zapisuje do záznamového archu. **Během testování je povoleno používat slovníky, které neobsahují přílohu věnovanou písemnému projevu.**

➤ Ústní zkouška

Ústní zkouška má 4 části a trvá 15 minut. Před zahájením ústní zkoušky má každý žák vymezený čas na přípravu. Žák má možnost si během přípravy vypracovat poznámky a poté je při ústní zkoušce používat. **Během přípravy na ústní zkoušku je povoleno používat slovníky.** Při přípravě i v průběhu zkoušení žák pracuje s pracovním listem, který konkretizuje zadání ústní zkoušky. Pracovní list má pro všechna zadání jednotnou strukturu (počet částí zkoušky, čas vymezený na jednotlivé části zkoušky apod.).

3.3 Typ a formát úloh zařazených do maturitní zkoušky

➤ Uzavřené úlohy

- *s výběrem odpovědi*: na základě informací v textu žák odpověď vybírá zpravidla z nabídky 3–4 alternativ (úlohy s trojnásobnou nebo čtyřnásobnou volbou).
- *dichotomické*: na základě informací v textu žák rozhoduje, zda jsou nabízená tvrzení pravdivá nebo nepravdivá.
- *přiřazovací*: na základě informací v textu/textech žák přiřazuje jevy (krátké texty/obrázky/části textů apod.) ze dvou různě početných skupin. Ke každému jevu z jedné skupiny lze přiřadit právě jeden jev ze skupiny druhé.
- *s vícenásobným přiřazením*: žák pracuje se sumou krátkých textů.¹¹ Texty jsou označeny písmeny jako alternativy. Na základě informací v textech žák přiřazuje ke každé úloze právě jednu správnou alternativu (text). Každá úloha má tedy jen jedno správné řešení. Některé alternativy mohou být použity opakovaně a mohou být tedy řešením více úloh.
- *uspořádací*: žák má uspořádat jevy (části textu) do vzájemného pořadí podle určitého pravidla (např. logická výstavba textu). Za zcela správné uspořádání žák získá plný počet bodů, při částečně správném uspořádání jsou body přidělovány v závislosti na tom, do jaké míry se řešení žáka blíží řešení správnému.

➤ Otevřené úlohy

- *se stručnou odpovědí*: žák tvoří odpověď sám. Odpovědi může být např. číslo, slovo, slovní spojení nebo stručná odpověď vyjádřená nejvýše třemi slovy.
- *se širokou odpovědí*: žák tvoří odpověď sám. Odpovědi je souvislý písemný nebo ústní projev/ústní interakce v požadovaném rozsahu.

¹¹ Za sumu krátkých textů je považováno několik krátkých textů, které spolu vzájemně souvisejí (např. tematicky).